

"Pro zatverdzhennia haluzevoi prohramy enerhoefektyvnosti ta enerhozberezhennia na period do 2017 roku [Approval of sectoral energy efficiency and energy saving program for the period to 2017]". Verkhovna Rada Ukrainy. <http://rada.gov.ua/>

"Pro zatverdzhennia haluzevoi prohramy skorochennia spozhyvannia pryrodnoho hazu promyslovymy pidpriemstvamy Minprompolityky ta zakhody z ii realizatsii [On approval of new natural gas consumption reduction program the industrial enterprises of the Ministry and its realizaci]". Verkhovna Rada Ukrainy. <http://rada.gov.ua/>

"Steel statistical yearbook 1996 [Steel statistical yearbook 1996]". <http://www.worldsteel.org/>

"Steel statistical yearbook 2006 [Steel statistical yearbook 2006]". <http://www.worldsteel.org/>

"Steel statistical yearbook 2011 [Steel statistical yearbook 2011]". <http://www.worldsteel.org/>

Sotsialno-ekonomichni stan Ukrainy: naslidky dlia narodu ta derzhavy: natsionalna dopovid [Socio-economic status: the consequences for the people and the State: national report]. Kyiv: NVTs NBUV, 2009.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2011 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2011]. Kyiv: Avgust Trejd, 2012.

Promyslovist Ukrainy Statystychnyi zbirnyk za 1996–2000 rr. [Statistical compilation of industry of Ukraine from 1996 – 2000.]. Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy, 2001.

Promyslovist Ukrainy u 2007 – 2010 rokakh. Statystychnyi zbirnyk [Industry of Ukraine in 2007 – 2010. The statistical compilation]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2011.

"Ukraine exports of steel-mill products [Ukraine exports of steel-mill products]". International steel statistical bureau. <http://www.issb.co.uk/cis.html>

Halchynskyi, A. S., and Heiets ta in, V. M. *Ctratehiia ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy (2004 – 2015 rr.) «Shliakhom IEvropeiskoi intehtatsii»* [Strategy of economic and social development of Ukraine (2004 – 2015) «By European integration»]. Kyiv: IVTs Derzhkomstatu Ukrainy, 2004.

"Pro zatverdzhennia planu zakhodiv, spriamovanykh na podolannia naslidkiv svitovoi finansovoi kryzy v rehionakh [On approval of the plan of measures to overcome the consequences of the global financial crisis in the regions]". Verkhovna Rada Ukrainy. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1593-2009-%D1%80>

"Pro vnesennia zminy do punktu 1 planu zakhodiv, spriamovanykh na podolannia naslidkiv svitovoi finansovoi kryzy v rehionakh [On amendments to paragraph 1 the plan of measures to overcome the consequences of the global financial crisis in the regions]". Verkhovna Rada Ukrainy. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1758-2010-%D1%8>

УДК 338.43.02:631.145

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ЄВСЄЄВА О. О.

УДК 338.43.02:631.145

Євсєєва О. О. Інноваційний розвиток аграрного сектора України в умовах глобалізації

Стаття присвячена розробці сценаріїв розвитку аграрного сектора економіки України і виявленню пріоритетів його стратегії. Визначено принципи характеристики агропродовольчої політики України. Сформульовано першочергові завдання у сфері агропродовольчої політики. Науково обґрунтовано, що теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі екстенсивної моделі економічного зростання, екологічній безпеці розвитку, що ігнорує вимоги. Визначено пріоритети політики природокористування в сільському господарстві України на 2014 р. і найближчу перспективу.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, інновації, регіон, стратегія, агропродовольча політика, пріоритети, глобалізація, природокористування, екологія.

Бібл.: 10.

Євсєєва Ольга Олександрівна – доктор економічних наук, професор, доцент кафедри обліку та аудиту, Українська державна академія залізничного транспорту (пл. Фейєрбаха, 7, Харків, 61050, Україна)

E-mail: polkya@meta.ua

УДК 338.43.02:631.145

Євсєєва О. А. Инновационное развитие аграрного сектора Украины в условиях глобализации

Статья посвящена разработке сценариев развития аграрного сектора экономики Украины и выявлению приоритетов его стратегии. Определены принципиальные характеристики агропродовольственной политики Украины. Сформулированы первоочередные задачи в сфере агропродовольственной политики. Научно обосновано, что теория устойчивого развития является альтернативой парадигме экстенсивной модели экономического роста, игнорирующей требования экологической безопасности развития. Определены приоритеты политики природопользования в сельском хозяйстве Украины на 2014 г. и ближайшую перспективу.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, инновации, регион, стратегия, агропродовольственная политика, приоритеты, глобализация, природопользование, экология.

Библ.: 10.

Євсєєва Ольга Алексєєвна – доктор економічних наук, професор, доцент кафедри учета и аудита, Украинская государственная академия железнодорожного транспорта (пл. Фейєрбаха, 7, Харьков, 61050, Украина)

E-mail: polkya@meta.ua

UDC 338.43.02:631.145

Ievsieieva O. A. Innovation development of the agrarian sector of Ukraine under conditions of globalisation

The article is devoted to development of scenarios of development of the agrarian sector of Ukrainian economy and revelation of priorities of its strategy. It identifies basic characteristics of agro-food policy of Ukraine. It formulates first priority tasks in the sphere of agro-food policy. It scientifically substantiates that the theory of stable development is an alternative to the paradigm of extensive model of economic growth, which ignores requirements of ecological safety of development. It identifies priorities of nature management policy in Ukrainian agriculture for the year 2014 and the nearest future.

Key words: agrarian sector of economy, innovations, region, strategy, agro-food policy, priorities, globalisation, nature management, ecology.

Bibl.: 10.

Ievsieieva Olga A. – Doctor of Science (Economics), Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit, Ukrainian State Academy of Railway Transport (pl. Feyerbakha, 7, Kharkiv, 61050, Ukraine)

E-mail: polkya@meta.ua

Аграрний сектор економіки України в дійсний час все ще переживає труднощі, обумовлені неминучими наслідками реформ, суб'єктивними помилками в агропродовольчій політиці та її реалізації, світовою фінансовою кризою, загостренням конкуренції з боку інших країн у зв'язку з глобалізаційними процесами в економіці. Виникає наполеглива необхідність переходу державного регулювання сільського господарства на концепцію стратегічного управління, що дозволить найоптимальніше використовувати обмежені ресурси аграрних підприємств, притягати зовнішні ресурси для досягнення поставлених цілей, поліпшити постачання населення України продуктами харчування, забезпечити продовольчу безпеку країни.

Успішне функціонування сільського господарства регіонів України в умовах, що характеризуються крайньою нестабільністю стосунків, глобалізації економіки, диктує необхідність прискореного розвитку стратегічного управління, розробки стратегії ефективного господарювання і землекористування, що актуалізує тему нашого дослідження. Теоретичні, методичні та практичні питання розробки стратегії ефективного господарювання і землекористування є дуже актуальними.

Усе більше уваги останнім часом приділяється обґрунтуванню стратегії розвитку сільського господарства та інших галузей АПК в ринкових умовах у працях Л. Антоненка [1], С. Бандура [2], В. Геєця, О. Дація [3], Т. Заєць, А. Люкшинова, А. Лисецького [4], Л. Молдаван [5], С. Пакуліна [6], П. Саблука [7], В. Семіноженко, Д. Стеченко [8], М. Хвесика [4], Ю. Ципкіна [9]. Водночас багато питань залишається дискусійними або ж недостатньо опрацьованими, у тому числі такі важливі, як особливості підходів до опрацювання стратегій на регіональному рівні, урахування при цьому того факту, що сільському господарству притаманний особливий характер циклічності, що формує ознаки впливу на стабільність розвитку галузі загальноекономічних криз, що є свідченням необхідності подальшої наукової розробки стратегії розвитку агропромислового комплексу та характеризує актуальність теми дослідження.

Цілями статті є: 1) розробка сценаріїв розвитку аграрного сектора економіки України та виявлення пріоритетів його стратегії; 2) визначення принципів характеристик агропродовольчої політики України; 3) виявлення першочергових завдань у сфері агропродовольчої політики; 4) наукове обґрунтування положення, що теорія сталого розвитку є альтернативою екстенсивної моделі економічного зростання, екологічній безпеці розвитку, що ігнорує вимоги; 5) визначення пріоритетів політики природокористування в сільському господарстві України на 2014 р. і найближчу перспективу.

Науково обґрунтована стратегія економічного розвитку дозволяє підвищити ефективність державного управління аграрним сектором економіки України. Вона є необхідною умовою його ефективного розвитку.

Реалізація стратегії розвитку аграрного сектора передбачає участь усіх рівнів управління. Стратегічний план повинен обґрунтовуватися великими дослідженнями і фактичними даними. Щоб ефективно конкурувати у сьогоdnішньому світі бізнесу, підприємство аграрного

сектора має постійно займатися збором і аналізом величезної кількості інформації про галузь, конкуренцію й інші фактори.

Стратегічні плани мають бути розроблені так, щоб не лише залишатися цілісними впродовж тривалих періодів часу, але і бути досить гнучкими, щоб при необхідності можна було здійснити їхню модифікацію та переорієнтацію. Стратегію розвитку аграрного сектора слід розглядати як програму, яка направляє його діяльність впродовж тривалого періоду часу, усвідомлюючи про те, що конфліктна і постійно мінлива ділова та соціальна обстановка вносить постійні коригування та робить їх неминучими.

В економіці аграрного сектора України також спостерігаються послідовні стадії наростання нестабільності середовища, в якому діє організація. Темпи її наростання прискорюються. Стадія стабільності в економіці країни закінчилася в 1982 р.; реакція на проблеми в межах екстраполяції досвіду спостерігалася в 1982–1985 рр.; виникнення несподіваних подій, але що мають аналогії у минулому, відбувалося в період 1985–1989 рр.; 1989–1991 рр. – період, коли події і проблеми майбутнього ще були передбачувані, проте їх розвиток відбувався швидше, ніж організація могла на них відреагувати; 1991 р. – по теперішній час – час виникнення абсолютно нових і несподіваних подій, які дуже помітно впливають на показники господарської діяльності організації.

Високий рівень нестабільності, що спостерігається в аграрному секторі, характерний для економіки України в цілому.

Ефективність державного управління аграрним сектором економіки зростає при розробці вивіреної стратегії та сценаріїв його розвитку.

Успішне функціонування аграрного сектора в умовах, що характеризуються крайньою нестабільністю зовнішнього середовища, актуалізує необхідність стратегічного управління цією важливою галуззю економіки України, наукового обґрунтування стратегії та сценаріїв її розвитку. Сценарії розвитку сільського господарства повинні відбивати принципів положення агропродовольчої політики, враховувати тенденції глобалізації економіки та результати членства України в СОТ.

Продовольчої безпеки складно добитися, якщо не завершити земельну реформу і не закласти в основу діяльності аграрних підприємств стратегію ефективного господарювання та землекористування. Це необхідно зробити, оскільки до продовольчої безпеки сільському господарству доведеться деякий час рухатися в умовах обмежених ресурсів.

В умовах відкритості української економіки на розвиток сільського господарства істотно впливатиме світовий продовольчий ринок. Слід враховувати, що посилюється диференціація між групою розвинених країн з інтенсивним сільським господарством і держав, які усе більш підпадають під продовольчу залежність. При цьому можливості кількісного зростання продовольства в розвинених країнах без шкоди природному середовищу практично вичерпані. Одночасно в групі країн з відста-

лою економікою темпи зростання виробництва залишаються вкрай низькими і відстають від темпів зростання населення, що в перспективі загострить продовольчу проблему та приведе до зростання світових цін на продукти харчування. Світовий ринок продовольства схильний до різких кон'юнктурних коливань, що може посилити нестабільність економічної ситуації в країні.

Перший сценарій розвитку сільського господарства при продовженні існуючого аграрного розвитку усередині країни зі збереженням тенденції на збільшення імпорту продовольства є безперспективним як з позиції продовольчої безпеки країни, так і з позиції ефективності економіки. При подальшому скороченні виробництва в сільськогосподарських підприємствах прискоряться процеси самозабезпечення населення за рахунок особистих підсобних господарств і натуралізації сільського господарства, деградації усіх інших галузей сільського господарства. Цей варіант при зростанні всієї економіки і збільшенні купівельного попиту приведе до різкого зростання цін на продовольство. Аграрна сфера стане вузькою ланкою в економіці, стримуючою її зростання.

Другий сценарій – розвиток агропромислового виробництва за рахунок мобілізації його внутрішніх резервів при обмеженнях на імпорт продовольства. Мова йде про джерела накопичень, створених нині сприятливою кон'юнктури в сферах торгівлі та переробки. Передбачається шляхом проведення політики розумного протекціонізму, розвитку вертикально інтегрованих структур, забезпечити перерозподіл засобів в сільське господарство. При досяганні рентабельного виробництва сільського господарства, здійсненні політики імпортозаміщення продовольства будуть забезпечені умови для залучення інвестицій і технічної модернізації виробництва. Таким чином, сценарій виходить з того, що найближчим часом не слід чекати істотного збільшення державного фінансування підтримки сільського господарства і програм його розвитку. Основні завдання стабілізації та зростання виробництва в сільському господарстві необхідно буде вирішувати в першу чергу на основі підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів і збільшення приватних інвестицій.

Третій сценарій виходить з пріоритетного розвитку сільського господарства в економіці країни. Проте, враховуючи загальний стан економіки і фінансової системи держави, розраховувати на істотне збільшення попиту на продукцію сільського господарства, а також збільшення підтримки галузі в найближчий період не доводиться.

Таким чином, нами за основу пропонується взяти другий сценарій розвитку сільського господарства, який покликаний задовольнити купівельний попит населення та забезпечити підвищення ефективності виробництва в першу чергу за рахунок вдосконалення організаційних і управлінських факторів, підвищення віддачі бюджетної підтримки сільського господарства. У міру зміцнення економіки країни вкладення в сільське господарство зростатимуть, а темпи його розвитку збільшуватися.

Актуальність розробки вивіреної стратегії розвитку сільського господарства підвищується у зв'язку зі склад-

ною економічною ситуацією в цьому соціально значимому секторі економіки країни. У сільському господарстві регіонів України погіршується матеріально-технічне забезпечення. Так, у 2008 – 2011 рр. значно скоротився парк тракторів, зернозбиральних і кормозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах у порівнянні з 2000 р. [10]. А в порівнянні з 1990 р. парк скоротився більше, ніж у 3 рази. Спостерігається тенденція постійного скорочення парку техніки, що експлуатується, на підприємствах сільського господарства.

Погіршення матеріально-технічного забезпечення сільського господарства призвело до падіння реалізації деяких видів продукції аграрними підприємствами. Дійсна економічна ситуація в сільському господарстві диктує необхідність його переходу на концепцію стратегічного управління, розробки науково обґрунтованих цілей агропродовольчої політики.

Мета агропродовольчої політики країни в економічній сфері – формування ефективного конкурентоздатного агропромислового виробництва, яке забезпечує потреби населення в продуктах харчування, яке задовольняє попит підприємств харчових і переробних галузей промисловості в сільськогосподарській сировині, нарощує експорт сільськогосподарської продукції і продовольства, що збільшує вклад в економіку країни.

У найближчий період (2013 – 2015 рр.) має бути забезпечена стабілізація агропромислового виробництва, завершено формування основ ринкової інфраструктури, створені наукові, технологічні, організаційні й економічні передумови для сталого розвитку аграрного сектора та підвищення його активності. За цей період середньорічні темпи виробництва повинні скласти 3 – 5% у середньому за рік.

У подальші роки (до 2020 р.) агропромислове виробництво має перейти на динамічний розвиток з щорічним приростом не менше 5 – 7 відсотків:

- ✦ *у соціальній сфері* – подолання розриву в рівнях життя і соціальному забезпеченні сільського та міського населення; розвиток сільської місцевості як основи життєдіяльності жителів села;
- ✦ *у екологічній сфері* – виробництво екологічно чистих продуктів харчування та створення екологічно безпечних умов для населення, тваринного і рослинного світу.

Основними показниками розвитку сільського господарства стануть не лише зростання обсягів виробництва, але і стійке збільшення прибутків галузі в цілому, підприємств і працівників, за рахунок чого буде забезпечений внесок у збільшення ВВП країни та зростання державних прибутків.

У перехідний період, коли ринкові інститути ще не сформувалися, необхідно особливо піклуватися про забезпечення сталості продовольчих ринків і продовольчої незалежності країни. У сучасних умовах при виробленні аграрної політики держава має орієнтуватися, як мінімум, на рівень гарантованого власного виробництва життєво важливих продуктів харчування, достатній для харчування населення в умовах припинення імпорту

продуктів з-за кордону. Необхідність забезпечення певного рівня власного виробництва обумовлюється двома головними причинами:

1) якщо рівень власного виробництва недостатній для забезпечення харчування населення навіть за мінімальними нормами, то позиції держави в контексті широкого спектру політичних і економічних питань значно послаблюються. Посилається залежність країни від ввезення продовольства;

2) значна доля імпорту підриває стійкість внутрішнього ринку і, звідси, усієї економіки, оскільки світові ринки продовольства характеризуються значно більшою мінливістю, а регулятори на них практично відсутні.

При реалізації цілей агропродовольчої політики треба мати на увазі, що сільське господарство, окрім виробничої, виконує ще ряд важливих функцій: соціально-демографічну, культурну, природоохоронну, рекреаційну та просторово-комунікаційну. Виходячи з такої багатофункціональності сільського господарства України, при вирішенні питання про розширення або скорочення агропромислового виробництва на цій території слід виходити із загальної комплексної ефективності, яка враховує, зокрема, можливі втрати в екології та соціальній сфері. Відповідно до цього сільське господарство і агропромислове виробництво має діяти так, щоб зберігати або покращувати екологічні показники конкретної території, родючість ґрунтів і якість життя населення.

Таким чином, завжди слід прагнути до максимізації економічної ефективності галузей і підприємств при виконанні обмежень політичного і соціально-екологічного, у тому числі природокористувального, характеру.

Пріоритети агропродовольчої політики України такі.

1. У сучасних умовах виведення сільського господарства на траєкторію самопідтримуючого розвитку, при забезпеченні виконання політичних, економічних, соціальних і екологічних цілей здійснюватиметься на основі розвитку об'єднувальних, інтеграційних процесів в аграрній сфері України, інституціональних перетворень на продовольчих ринках, розумного аграрного протекціонізму, залучення приватних вітчизняних та іноземних інвестицій при зміні форм і методів державної підтримки агропромислового виробництва, ефективного природокористування та соціальної сфери села. Ця стратегія виходить з того, що державне фінансування підтримки сільського господарства і програм його розвитку не можуть бути істотно збільшені найближчими роками, і основні завдання розвитку доведеться вирішувати з урахуванням цього обмеження.

2. Нині розвиток сільського господарства України за рахунок власних ресурсів можливий тільки при жорсткому регулюванні державою інститутів (правил) поведінки на ринку, розумного протекціонізму, що зберігає необхідний конкурентний рівень.

3. Відпрацьовані в розвинених країнах методи державного регулювання продовольчих і аграрних ринків спираються на сталі неформальні інститути (звичай, загально визнані традиції та правила ділового обороту), на створення яких потрібно історично тривалий період.

У нас для цього часу немає, тому при проведенні аграрної політики і державному регулюванні ринків пропонується організувати тісну співпрацю державних органів регулювання з галузевими (продуктовими) спілками, які забезпечують недержавне регулювання ринків, дотримання правил ринкової поведінки, сприяння в проведенні державної політики й отриманні певної підтримки від держави.

4. Держава має прагнути до розвитку вертикально інтегрованих структур на найважливіших аграрних ринках, коли велику частину ринку контролюють декілька найбільших корпорацій, що становлять кістяк відповідного галузевого товариства, підтримувати розвиток ринкової інфраструктури. При цьому проводитиметься орієнтація на великі інтеграційні об'єднання в переробній промисловості, кооперативну організацію сільського господарства та його інтеграцію з переробною промисловістю, стимулювання створення агропромислово-фінансових груп, здатних конкурувати з іноземними ТНК і в перспективі здійснювати зовнішньоекономічну експансію в деяких сегментах продовольчих ринків.

5. Протекціоністська політика відносно сільського господарства України полягатиме, передусім, у такому:

- ✦ створення спеціалізованих фінансово-кредитних, страхових систем для сільського господарства;
- ✦ забезпечення раціонального природокористування;
- ✦ забезпечення рівних з міськими соціальних умов життя на селі.

На підставі розробки стратегічних цілей розвитку сільського господарства України формуються першочергові завдання у сфері агропродовольчої політики.

Для ефективного проведення агропродовольчої політики в Україні потрібний раціональний розподіл функцій державного і регіонального рівня влади. У ситуації, що склалася, регіонам належать 2/3 усіх ресурсів консолідованого бюджету, що спрямовуються в сільське господарство, і влада має бути зорієнтована не стільки на пряму підтримку сільського господарства, скільки на забезпечення загальних правил функціонування продовольчих ринків, регламентацію зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення єдиної агропродовольчої політики.

У зв'язку з цим пропонується сконцентрувати зусилля Уряду на рішеннях таких завдань:

1. *Забезпечення єдності агропродовольчих ринків України*, для чого необхідно: встановлення єдиних правил функціонування ринків і бюджетної підтримки сільськогосподарських галузей; послідовна реалізація антимонопольної політики; встановлення режиму безперешкодного переміщення товарів.

2. *Регулювання продовольчих ринків з використанням механізмів*: державних товарних закупівель і розпродажів, створення національних продовольчих резервів, проведення заставних операцій, використання інтервенційних, заставних і гарантованих цін.

3. *Забезпечення продовольчої безпеки України*: створення страхових запасів життєво важливих продуктів харчування; постачання продовольства на території,

забезпечення яких на комерційній основі ускладнене; надання продовольчої допомоги регіонам, що опинилися в критичному продовольчому становищі; забезпечення незаможних безкоштовними талонами на купівлю продуктів харчування; організація державного моніторингу і контролю за станом продовольчої безпеки країни, що мають здійснювати органи виконавчої влади України й органи виконавчої влади регіонів.

4. *Організація закупівель продовольства для постачання військових і прирівняних до них національних спецспоживачів* на основі розвитку стабільних довготривалих стосунків замовників з підприємствами сільського господарства і переробки.

5. *Проведення структурної політики: реструктуризація сільськогосподарських підприємств*, розвиток інтеграції, яка забезпечує мінімізацію кількості посередницьких структур.

6. *Проведення активної зовнішньоторговельної політики в аграрній сфері*: встановлення імпорتنих і експортних мит і квот, ліцензування зовнішньоторговельної діяльності; підтримка експорту вітчизняної продукції; введення в практику усіх інструментів регулювання зовнішньої торгівлі.

7. *Проведення послідовної земельної політики*, включаючи: розробку загальних принципів земельної політики в сільському господарстві (дозволені форми земельних титулів, прав за розпорядженням земельною власністю, принципи земельного оподаткування і т. ін.); розвиток обороту земель; введення єдиного земельного кадастру земель і системи реєстрації нерухомості в сільському господарстві.

8. *Проведення єдиної технологічної політики в сільському господарстві*: підтримка елітного насінництва та племінної справи в країні; встановлення єдиних державних галузевих стандартів; формування і здійснення державних цільових програм з розвитку пріоритетних галузей, а також наукових програм за напрямками, що визначають технологічний прогрес в сільському господарстві; формування кадрової політики в галузі (система підготовки і перепідготовки кадрів, регулювання трудової міграції в сільській місцевості і т. ін.).

9. *Інформаційне забезпечення аграрного сектора економіки*, включаючи: створення інформаційно-торгівельно-фінансових систем на основних продовольчих ринках; пропаганду та просування вітчизняної продукції за кордоном; інформаційну підтримку проведення аграрної політики, розвиток інформаційно-консультаційної служби.

10. *Проведення економічної оцінки та детальної правової підготовки ринку землі*. Для цього на рівні регіону потрібне завершення робіт щодо організації дії земельного кадастру та його моніторингу на території при застосуванні сучасних механізмів оцінки.

11. *Моніторинг земель*. Для цього необхідно підготувати проект концепції державного моніторингу земель, методичні рекомендації щодо моніторингу земель поселень, щодо ведення моніторингу земель в зонах надзвичайних ситуацій на основі комплексного методу, застосування методів дистанційного зондування і наземного дослідження, методичні рекомендації щодо

консервації та санування забруднених земель міст, рекомендацій щодо автоматизованого складання велико- і середньомасштабних ґрунтових карт, технології складання карт і оцінки розвитку негативних процесів (ерозії ґрунтів, перевищення вологості, заболоченості та ін.).

12. *Проведення цілеспрямованої фінансової політики в аграрному секторі*: формування системи сільськогосподарського кредиту, що забезпечує рівний доступ суб'єктів ринку до державних кредитних ресурсів; удосконалення єдиної системи бухгалтерського обліку в галузі; розвиток кредитної кооперації на селі; створення спеціалізованих систем страхування.

13. *Здійснення загальнодержавних контрольних функцій*, включаючи: ветеринарний, технічний, насінний і племінний контроль та інспекцію; контроль якості окремих видів продукції.

14. *Здійснення цінового моніторингу на промислову і сільськогосподарську продукцію та регулювання міжгалузевих економічних стосунків*.

15. *Розробка і реалізація єдиних програм вирівнювання умов соціального розвитку в сільській місцевості України*.

Державне управління сільським господарством повинно враховувати сталий розвиток аграрного сектора кожного регіону України, який слід розглядати як процес забезпечення матеріального добробуту сучасного і прийдешніх поколінь, що досягається раціональним використанням наявних у сільському господарстві регіону ресурсів, що зберігає рівновагу природного середовища. Більшість учених дотримуються тієї думки, що основним завданням сучасності є вирішення екологічних проблем. На нашу думку, це не зовсім правильно, тому що неможливо зрозуміти суть процесів і явищ, якщо розглядати їх окремо, тобто абстраговано від існування єдиного цілого. Під збалансованим розвитком сільських територій ми розуміємо усебічно збалансований розвиток між суспільством, економікою і природою в межах окремої території.

Розвиток сільських територій є системним поняттям, воно нерозривно пов'язане з поняттям рівноважності. У науковій літературі вживається термін «сталий розвиток», який є офіційною українською відповідністю англійського терміна «*sustainable development*», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний розвиток», а його розширене тлумачення – усебічний збалансований розвиток. Теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі екстенсивної моделі економічного зростання, такою, що ігнорує вимоги екологічної безпеки розвитку.

Виникнення концепції збалансованого розвитку зумовлене посиленням техногенного навантаження на природне довкілля в результаті неузгодженості економічного розвитку та вимог екологічної безпеки. Особливу актуальність ця концепція набуває у сфері агропромислового виробництва, яке безпосередньо пов'язане з природним довкіллям. Сталий (збалансований із природою) розвиток людства, світової системи і окремих країн – це оптимально керований процес на основі вищих досягнень науки в умовах постійної біосфери. Він

спрямований на збереження та вдосконалення людини, її творчих і духовних сил.

Збалансованість нерозривно пов'язана із самоорганізацією системи. В умовах неподільності об'єкта працюють новітні методи та концептуальні засоби пізнання: системний аналіз, біфуркаційний стан, принципи ентропії, інформації, зворотного зв'язку, екологічного імперативу. Саме вони допомагають скласти раціональну модель громадської організації і самоорганізації – «сталий розвиток».

ВИСНОВКИ

Під сталим розвитком суспільства ми розуміємо такий розвиток, при якому встановлюється науково обґрунтована межа чисельності населення, що забезпечується усім необхідним для життєдіяльності та задоволення духовних потреб в умовах природного відтворення середовища існування. Сталий розвиток соціосистем має бути погоджений за своєю доцільністю із визначенням напрямів розвитку екосистем. А це означає, що цивілізація, високорозвинена лише *індустріально*, для природи є паразитичним елементом, який веде до її прогресуючого захворювання та деградації. Індустріальне суспільство не може стало розвиватися.

Сільську територію необхідно розглядати як багатофункціональну систему, яка існує в постійному русі та взаємодії з іншими елементами суспільства. Тому суть явищ і процесів, що відбуваються в аграрній економіці, природі й суспільстві, необхідно розглядати системно.

Переведення аграрного сектора регіону на принципи збалансованого функціонування та самоорганізації є найбільш швидким і дієвим способом організації високоєфективного сільськогосподарського виробництва і сталого розвитку сільських територій. Потрібні розробка та прийняття державної стратегії сталого розвитку сільських територій.

Головними цілями політики природокористування в сільському господарстві України на 2014 р. і найближчу перспективу мають стати:

- ✦ відновлення екологічного благополуччя і забезпечення здоров'я населення в забруднених регіонах країни;
- ✦ збереження сприятливої екологічної обстановки на територіях, не зачеплених техногенним впливом;
- ✦ всеосяжне сприяння заходам Уряду України щодо забезпечення зростання економіки на новій технічній і технологічній базі, без істотного збільшення навантаження на довкілля. Ця умова необхідна і для розвитку аграрного виробництва, і для вирішення екологічних завдань, оскільки тільки в цьому випадку можна забезпечити економічну ефективність аграрного виробництва в довгостроковому аспекті та конкурентоспроможність продукції на світовому ринку, тобто забезпечити стійке економічно ефективне й екологічно безпечне природокористування;
- ✦ удосконалення структури державного управління у сфері використання природних ресур-

сів і охорони довкілля, розвиток нормативної правової бази цієї діяльності.

Аля вирішення вищезгаданих завдань в 2008 – 2012 рр. проводилися природоохоронні заходи, спрямовані на розвиток системи комплексного моніторингу стану довкілля та природних ресурсів, удосконалення законодавчої й нормативної правової бази природоохоронної діяльності, економічних механізмів охорони довкілля, системи екологічної сертифікації, екологічного аудиту, стандартизації.

При розробці ефективної стратегії розвитку аграрного сектора економіки необхідно враховувати природо-користувальну і екологічну складові зовнішнього середовища, в якому діють підприємства аграрного сектора. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Антоненко Л.** Методика інтегральної рейтингової оцінки комплексного розвитку районних АПК / Л. Антоненко, Н. Жерноклеєв // *Економіка України*. – 2006. – № 8 (529). – С. 61 – 66.
2. **Бандур С. І.** Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, І. В. Терон. – К.: РВПС України НАН України, ТОВ «ПРИНТ ЕКСПРЕС», 2002. – 250 с.
3. **Дацій О. І.** Ефективність інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / О. І. Дацій. – К., 2005. – 39 с.
4. **Лисецький А. С.** Продовольча безпека України / А. С. Лисецький, М. А. Хвесик. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 159 с.
5. **Молдаван Л. В.** Сталий розвиток аграрної сфери – цільовий вектор на XXI століття / Л. В. Молдаван // *Економіка України*. – 2009. – № 11. – С. 93 – 95.
6. **Пакулин С. Л.** Концептуальний підхід к моніторингу функціонування регіонального АПК / С. Л. Пакулин, В. П. Третьяк, Е. Л. Положенцева // *Materiály IV mezinárodní vědecko-praktická konference [«Vědecké myšlené inflačního století – 2008»]*, 15-31 března 2008 roku. – Díl 4. *Ekonomické vědy*. – Praha: Publishing House «Education and Science», 2008. – S. 66 – 68.
7. **Саблук П. Т.** Глобалізація і продовольство: [монографія] / П. Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов. – К.: ННУ ІАЕ, 2008. – 632 с.
8. **Стеченко Д. М.** Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: [навч. посіб.] / Д. М. Стеченко. – К.: Вікар, 2001. – 377 с.
9. **Цыпкин Ю. А.** Агротаркетинг / Ю. А. Цыпкин, А. Н. Люкшинов. – М.: Колос, 1998. – 310 с.
10. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державний комітет статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2012. – 560 с.

REFERENCES

- Antonenko, L., and Zhernokleev, N. "Metodika integralnoy reytingovoy otsenki kompleksnogo razvitiia rayonnykh APK [Integral method of ranking evaluation of integrated development of regional Agro-industrial complexes]". *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (2006): 61-66.
- Bandur, S. I., Zaiats, T. A., and Teron, I. V. *Suchasna rehionalna sotsialno-ekonomichna polityka derzhavy: teoriia, meto-*

dolohiia, praktyka [Modern regional socio-economic policy: theory, methodology, practice]. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy; PRYNT EKSPRES, 2002.

Datsii, O. I. "Efektyvnist innovatsiinoi diialnosti v ahropromyslovomu vyrobnytstvi [The effectiveness of innovation in agricultural production]". *Avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: spets.* 08.02.02., 2005.

Lisetskiy, A. S., and Khvesik, M. A. *Prodovolcha bezpeka Ukrainy* [Food security of Ukraine]. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 2008.

Moldavan, L. V. "Stalyi rozvytok ahrarynoi sfery – tsilyovyi vektor na XXI stolittia [Sustainable development of agrarian sphere vector-target in the 21st century]". *Ekonomika Ukrainy*, no. 11 (2009): 93-95.

Pakulin, S. L., Tretiak, V. P., and Polozhentseva, E. L. "Konseptualnyy podkhod k monitoringu funktsionirovaniia regionalnogo APK [Conceptual approach to monitoring the functioning of the regional Agro-industrial complex]". Praha: Publishing House «Education and Science», 2008. 66-68.

Sabluk, P. T., Bilorus, O. H., and Vlasov, V. I. *Hlobalizatsiia i prodovolstvo* [Globalization and food]. Kyiv: NNU IAE, 2008.

Stechenko, D. M. *Rozmishchennia produktyvnykh syl i regionalistyka* [Placement of productive forces and regionalistic]. Kyiv: Vikar, 2001.

Tsyppin, Yu. A., and Liukshinov, A. N. *Agromarketing* [Agromarketing]. Moscow: Kolos, 1998.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2011 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2011]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo, 2012.

УДК 338.439:339.137.2

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНАЛЬНОГО МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

КЛОЧКО В. М.

УДК 338.439:339.137.2

Клочко В. М. Методичні підходи до визначення конкурентоспроможності економіки регіонального молокопродуктового підкомплексу

Розглянуто методичні підходи щодо визначення конкурентоспроможності економіки регіонального молокопродуктового підкомплексу. Проведено багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз залежності обсягу виробництва молока по районах області та обсягу реалізації молока по районах області, для аналізу використано 21 фактор. Розроблено та апробовано модель визначення конкурентоспроможності виробництва молока в районах Харківської області. Методика має свої переваги: можливість використання необмеженої кількості факторів з урахуванням статистичних параметрів рівняння регресії; доступність даних для аналізу та наявність показників у державній статистичній звітності.

Ключові слова: методичні підходи, конкурентоспроможність, економіка, молокопродуктовий підкомплекс, кореляційно-регресійний аналіз.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул.:** 6. **Бібл.:** 8.

Клочко Віталій Миколайович – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри світової економіки сільського господарства та інформаційних технологій, Харківська державна зооветеринарна академія (сmt Мала Данилівка, Дергачівський район, Харківська обл., 62341, Україна)

E-mail: vitaliyklochko26@gmail.com

УДК 338.439:339.137.2

Клочко В. Н. Методические подходы к определению конкурентоспособности экономики регионального молокопродуктового подкомплекса

Рассмотрены методические подходы к определению конкурентоспособности экономики регионального молокопродуктового подкомплекса. Проведен многофакторный корреляционно-регрессионный анализ зависимости объема производства молока по районам области и объема реализации молока по районам области, для анализа использован 21 фактор. Разработана и апробирована модель определения конкурентоспособности производства молока в районах Харьковской области. Методика имеет свои преимущества: возможность использования неограниченного количества факторов с учетом статистических параметров уравнения регрессии; доступность данных для анализа и наличие показателей в государственной статистической отчетности.

Ключевые слова: методические подходы, конкурентоспособность, экономика, молокопродуктовый подкомплекс, корреляционно-регрессионный анализ

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул.:** 6. **Библ.:** 8.

Клочко Віталій Николаевич – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры мировой экономики сельского хозяйства и информационных технологий, Харьковская государственная зооветеринарная академия (пгт Мала Даниловка, Дергачевский район, Харьковская обл., 62341, Украина)

E-mail: vitaliyklochko26@gmail.com

UDC 338.439:339.137.2

Klochko V. N. Methodical approaches to identification of competitiveness of economy of the regional dairy-product subcomplex

The article considers methodical approaches to identification of competitiveness of economy of the regional dairy-product subcomplex. It conducts a multi-factor correlation and regression analysis of dependence of the volume of milk production by oblast districts and volume of milk sales by oblast districts. 21 factors were used for this analysis. It develops and tests a model of identification of competitiveness of milk production in Kharkiv oblast districts. The method has its advantages: possibility to use an unlimited number of factors with consideration of statistical parameters of the regression equation; accessibility of data for analysis and availability of indicators in the state statistical reports.

Key words: methodical approaches, competitiveness, economy, dairy-product subcomplex, correlation and regression analysis

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Formulae:** 6. **Bibl.:** 8.

Klochko Vitaliy N. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer of the Department of World Economy Agriculture and Information Technology, Kharkiv State Zooveterinary Academy (smt Mala Danylyvka, Dergachivsky rayon, Kharkivska obl., 62341, Ukraine)

E-mail: vitaliyklochko26@gmail.com